

Іванова Марина Іллівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Єфременко Владислав Дмитрович,

магістр другого курсу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

КОРПОРАТИВНЕ ПРАВО В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ, ДЖЕРЕЛА, СУЧАСНИЙ СТАН

Самостійного розвитку корпоративне право в Україні набуває з 1991 року, після розпаду СРСР. У цей період приймається ряд нормативних актів, які створюють для нього основні засади. Серед таких можна назвати: закони України «Про підприємництво», «Про власність», «Про підприємства в Україні», «Про цінні папери та фондову біржу», «Про господарські товариства». А з прийняттям у 1992 році таких законів України, як «Про приватизацію державного майна» та «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)», розпочинається приватизація, яка і стає постійним джерелом збільшення корпоративних прав. Разом із тим аналіз якісних факторів сучасної ринкової ситуації свідчить про те, що становлення корпорацій у нашій країні проходить у складних умовах збереження інвестиційного голоду. І це незважаючи на постійне вдосконалення механізмів регулювання корпоративних відносин. У цій ситуації існує об'єктивна потреба у створенні й упровадженні загальноєвропейських стандартів і правил. Організація Економічного Співробітництва та Розвитку (ОЕСР) спільно зі Світовим банком, Міжнародним валютним фондом та іншими міжнародними інституціями ініціювала в 1998 році глобальну програму зі створення універсальних стандартів та норм корпоративного управління, спрямовану на істотне поліпшення національних систем корпоративного управління. Ці міжнародні стандарти й повинні надалі (після прийняття їх урядами країн, міжнародними організаціями, діловими колами державного та приватного секторів економіки) стати частиною національного законодавства. Процес запозичення правового досвіду Європейського Союзу (ЄС) отримав в Україні форму адаптації законодавства. При цьому адаптація (лат. *adaptation* – пристосування) – це правотворчий процес застосування набутого міжнародного досвіду в будь-якій галузі права й впровадження його норм у національне законодавство.

Відповідно до легального визначення, наведеного у ст.167 ГК України корпоративні права – це права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами.

В. М. Кравчук пропонує визначення корпоративних прав як сукупності правових можливостей учасника певної юридичної особи, зміст яких визначається її організаційно-правовою формою, або ж сукупність прав учасника юридичної особи, зміст яких визначається її організаційно-правовою формою та установчими документами. Першу версію цього визначення у своїх роботах відтворює також Н. С. Бутрин. Також на це питання звертали уваги такі науковці як: Н. А. Сліпенчук, В. А. Васильєва, А. Ф. Вишневський, Н. Глузь, С. Артеменко та інші.

Корпоративне право, як і будь-яке інше, має свої форми вираження. Насамперед це нормативно-правові акти, сукупність яких становить корпоративне законодавство. Корпоративне законодавство носить комплексний характер, оскільки зв'язки між суб'єктами корпоративних відносин при реалізації ними корпоративних прав досить різноманітні – це цивільні, адміністративні, фінансові, податкові, сімейні відносини тощо. Тому корпоративне законодавство охоплює нормативно-правові акти, які містять норми і приватного, і публічного права, тобто різних його галузей.

Основним законодавчим актом України є Конституція України і вона має найвищу силу серед джерел внутрішнього законодавства України. Основним джерелом корпоративного законодавства є Цивільний кодекс України.

Цивільний кодекс (ЦК) та Господарський кодекс (ГК) України, сфери регулювання яких багато в чому збігаються, одночасно регулюють правове становище господарських товариств та, зокрема, відносин, що складаються в процесі їх створення, діяльності та припинення. У ЦК не використовується термінологія, пов'язана з поняттям корпорацій, а тому і немає окремого регулювання відносин, що складаються з їх участю (корпоративних відносин). У ГК використовується термінологія корпоративного права.

Окрім ЦК та ГК, корпоративне законодавство складають закони та підзаконні нормативно-правові акти: постанови Кабінету Міністрів України, а також акти, що приймаються Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, Фондом державного майна України, Антимонопольним комітетом України та іншими органами державної влади. До нормативно-правових актів, що регулюють правовий статус акціонерних товариств і порядок управління ним належать закони «Про господарські товариства» від 19 вересня 1991 року та «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 року, Рішення про Порядок реєстрації випуску акцій акціонерних товариств, що створюються у процесі приватизації та корпоратизації від 26 лютого 2013 року та інші підзаконні нормативно-правові акти.

Своєрідним джерелом корпоративного права є Принципи корпоративного управління, затверджені Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку від 1 грудня 2003 р. № 571. У самих Принципах корпоративного управління зазначено, що вони є свого роду посібником, який дає відповіді на питання, як українським корпораціям подолати «кризу довіри» вітчизняних та іноземних інвесторів та як залучати фінансові ресурси на вітчизняному і на міжнародних фондових ринках, а також яким чином здійснювати належний контроль за їх ефективним використанням. Ці Принципи стосуються порядку здійснення органами управління акціонерних товариств своїх повноважень, систем контролю за їх фінансово-господарською діяльністю, розкриття інформації, додержання прав акціонерів, реалізацію ними своїх прав з відповідними механізмами дій органів акціонерних товариств тощо.

Сучасне корпоративне законодавство України є дуже суперечливим конгломератом правових норм, які безсистемно містяться у декількох основних джерелах, серед яких насамперед можна виокремити Цивільний кодекс України, ГК України, ЗУ «Про господарські товариства», ЗУ «Про акціонерні товариства», а також ЗУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців». Погіршується становище ще й тим, що у разі ухвалення нових нормативних актів, чинні акти не приводяться у відповідність до них. Необхідною умовою успішності розвитку корпоративного законодавства України має стати комплексність регулювання та стратегічний підхід. Нині чимало інститутів вітчизняного корпоративного права потребують загального переосмислення для визначення доцільності їх існування. Із корпоративного права України мають бути виведені норми та правові конструкції, які є неефективними (тобто не досягли обраної мети регулювання) або недієвими (є штучними та нездатними до регулювання тих відносин, що є насправді).

Бібліографічні посилання:

1. Корпоративне право України : підручник / В. В. Луць, В. А. Васильєва, О. Р. Кібенко, І. В. Спасибо-Фатєєва [та ін.] ; за заг. ред. В. В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2010.
2. Кравчук В. М. Корпоративне право. Науково-практичний коментар законодавства та судової практики / В. М. Кравчук. К.: Істина, 2005
3. Кравчук В. М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. юрид. наук: спец. 12.00.03 / В. М. Кравчук; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Х., 2010.
4. Цивільний кодекс України
5. Господарський кодекс України